

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

ФЕДЧУН НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 343.9:343.346:629.5.066/067

**КРИМІНОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА МОРЕПЛАВСТВА ТА
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Спеціальність: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінології та кримінально-виконавчого права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України
ДРЬОМІН Віктор Миколайович,
Національний університет «Одеська
юридична академія»,
проректор з наукової роботи, завідувач кафедри
кримінології та кримінально-виконавчого права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
академік Національної
академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України
КОСТЕНКО Олександр Миколайович,
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького
НАН України,
завідуючий відділом проблем кримінального
права, кримінології та судоустрою;

кандидат юридичних наук, доцент
ВАСИЛЕВИЧ Віталій Вацлавович,
Національна академія внутрішніх справ
начальник кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права.

Захист відбудеться «___» _____ 2014 р. о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.І. Чанишева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У структурі національних інтересів України особливе місце посідають інтереси національної безпеки, невід'ємною складовою якої є питання стабільності роботи транспортного комплексу держави. З іншого боку, Україна є суб'єктом глобальної транспортної системи саме через морський транспорт. Тому важливим є завдання забезпечення безпеки на транспорті, зокрема на морському, як необхідної умови привабливості та конкурентоздатності України в міжнародній торгівлі.

Незважаючи на технічне вдосконалення конструкції сучасних суден, їх обладнання, приладів, енергоозброєності, застосування нових засобів регулювання судноплавства у світовому океані, щорічно терпить лихо понад 200 великих суден, гине понад 2 тис. чоловік, втрачається більше мільйона тонн вантажів, у морське середовище потрапляють нафтопродукти та інші забруднюючі речовини. За 2000 – 2013 рр. втрати, наприклад, танкерних суден щорічно становили в середньому 2,33%, загинуло 1046 моряків.

Найбільша шкода безпеці мореплавства, безсумнівно, спричиняється загрозами кримінально-правового характеру – при порушенні правил безпеки руху та експлуатації морського транспорту, пошкодженні морських шляхів сполучення і транспортних засобів, ненаданні допомоги судну та особам, потерпілим від лиха, неповідомленні капітаном назви свого судна при зіткненні суден, забрудненні моря. Зазначені порушення створюють загрози безпеці морського транспорту, тобто впливають на стан захищеності прав та інтересів осіб, суспільства та держав у сфері світової морської торгівлі та національної безпеки.

Кримінально-правове забезпечення безпеки мореплавства полягає, в першу чергу, у впливі специфічними засобами на свідомість осіб з метою усунення так званих суб'єктивних факторів скоєння злочинних діянь, тобто забезпечення стану захищеності законних інтересів та прав осіб, суспільства та держави. Такі кримінально-правові засоби виконують роль стабілізатора суспільних відносин, що виникають в умовах мореплавства, сприяють попередженню негативних явищ у зазначеній сфері.

Проблема протидії незаконним актам втручання в транспортний процес (піратство, тероризм на морі та інші) як кримінально-правових загроз морській безпеці, враховуючи ступінь її розробленості та самостійності, у даному дослідженні повною мірою не розглядається, особливо з огляду на відмінності, що виявляються у змісті, структурі, механізмі та спрямованості зазначених злочинних проявів.

Окремим аспектам безпеки мореплавства приділяли увагу в своїх працях такі вчені, як Г.А. Пещенков, В.

Балобанов, Н.О.

Деміденко,

Короткий, В.М.

права і кримінології вагомий внесок у розробку проблеми кримінологічної безпеки внесли В.І.

Н.А. Зелінська, Д. Коломбос, А.І.

Орлусс,

☐ Бой

☐ Бон

☐ Кор

☐ Шемякі

☐ Андр

Бандурка, О.Ф.

□ Бантишев, О.І.

□ Бара

І.Ф.

В.В.Вньюко, О.С.□ Бодрук,

□ Васи

Данільян, І.М.

□ Дан

О.В. □Копан, В.В. □Крутов, В.А. □Ліпкан, Е.А. □Олейников,

М.І.

□Панов, В.С. □Сідак, В.Я.

□ Тап

Шакун, М.Л. Шелухін, Ю.С.

□Шем

містяться положення, що стали основою дослідження кримінологічної безпеки мореплавства та кримінально-правових засобів її забезпечення.

Однак залишились недостатньо висвітленими питання кримінологічної безпеки в морській сфері, що потребує перегляду значення впливу та ролі людського фактору в механізмі виникнення і реалізації загроз безпеки мореплавства, зокрема її кримінологічній складовій, а отже, й ефективності кримінально-правових засобів її забезпечення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного університету «Одеська юридична академія» «Кримінологічні, пенітенціарні та кримінально-правові заходи забезпечення сталого розвитку суспільства» як складової плану науково-дослідницької роботи Національного університету «Одеська юридична академія» за темою «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (номер державної реєстрації 0110U000671).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є концепція забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства на основі системного вивчення та застосування положень кримінологічної науки та кримінального права.

Цій меті підпорядковані основні завдання:

надати визначення поняття кримінологічної безпеки у контексті безпеки мореплавства та захищеності законних прав та інтересів особи, суспільства та держави;

визначити фактори, що впливають на стан захищеності мореплавства;

з'ясувати природу та визначити загрози кримінологічній безпеці мореплавства;

визначити напрями забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства правовими засобами;

визначити місце та дослідити ефективність кримінально-правових засобів забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства.

Об'єктом дослідження є соціальні процеси та правовідносини, які складаються у сфері забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства.

Предметом дослідження є кримінологічна безпека мореплавства та кримінально-правові засоби її забезпечення.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які забезпечили об'єктивність аналізу предмета дослідження і стали основою всебічного вивчення проблем кримінологічної безпеки мореплавства та кримінально-

правових засобів її забезпечення. У ході дослідження автором застосовано структурно-функціональний метод при визначенні сутності та змісту кримінологічної безпеки мореплавства та кримінально-правових засобів її забезпечення (п.п. 1.1, 3.1, 3.2, 3.3); формально-логічний – для аналізу норм Кримінального кодексу України, які регулюють відповідальність за злочинне порушення правил безпеки мореплавства та міжнародно-правових актів (п.п. 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); логіко-семантичний – при аналізі змісту деяких кримінологічних і кримінально-правових категорій (кримінологічна безпека, громадська безпека, загроза кримінально-правового характеру, злочини проти безпеки мореплавства тощо) (п.п. 1.1, 2.1, 2.3); статистичний метод – у процесі обробки статистичних даних про стан аварійності морського транспорту та власноруч сформованої статистичної інформації як одного із джерел надходження відомостей про об’єкт дослідження (п.п. 1.2, 1.3, 2.2). За допомогою контент-аналізу було проаналізовано наукові теоретичні розробки з проблематики теми, офіційні повідомлення у засобах масової інформації (п.п. 1.2, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3). Соціологічний метод використано при дослідженні соціальних та соціально-психологічних факторів, що впливають на стан захищеності мореплавства від загроз кримінально-правового характеру (п.п. 1.2, 1.3, 2.1).

У процесі дисертаційного дослідження використовувалися також інші наукові методи в їх взаємозв’язку та взаємозалежності, які разом із зазначеними вище сприяли забезпеченню всебічності, повноти й об’єктивності дослідження та істинності одержаних результатів.

Емпіричну базу дослідження становлять офіційні статистичні дані, представлені Державною інспекцією України на морському і річковому транспорті щодо аналізу аварійності на морському та річковому транспорті за 2010-2013 р.р., результати опитування 110 практичних працівників морського транспорту. Висновки і рекомендації автора також ґрунтуються на 14 матеріалах розслідування аварійних морських пригод/аварій, що проводились службами капітанів морських портів Херсона, Южного та Керчі.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній науці спеціальним комплексним дослідженням кримінологічної безпеки мореплавства та кримінально-правових засобів її забезпечення.

Наукова новизна відображена у наступних основних положеннях:

вперше:

надано визначення поняття кримінологічної безпеки мореплавства та проаналізовано її зміст. Встановлено, що кримінологічна безпека мореплавства – це досягнутий у результаті запобіжного впливу на суспільно-небезпечні прояви та їх криміногенні фактори стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави в процесі експлуатації морських суден;

обґрунтовано положення про те, що кримінологічна безпека мореплавства є складовою загальної безпеки мореплавства. Доведеність

такого висновку підтверджується аналізом змісту поняття «безпека мореплавства», а також його структури;

запропоновано поняття та окреслено коло загроз кримінологічній безпеці мореплавства, які являють собою сукупність злочинних проявів та криміногенних факторів, що створюють реальну і потенційну небезпеку (виклик, ризик) настання суспільно-небезпечних наслідків у процесі експлуатації об'єктів морського транспорту;

визначено роль кримінально-правових засобів у контексті забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства. Підкреслюється регулятивний вплив та охоронний характер останніх щодо суспільних відносин, які виникають в умовах мореплавства, сприяють попередженню негативних явищ в зазначеній сфері;

удосконалено:

визначення напрямів удосконалення системи правового забезпечення безпеки мореплавства, зокрема її кримінологічної складової, підґрунтям якої є: спільність, систематичність та узгодженість дій всіх суб'єктів забезпечення безпеки мореплавства, тісна співпраця та взаємний обмін інформацією;

положення про діалектичну єдність норм міжнародного та національного права, зокрема кримінального, у сфері убезпечення мореплавства, чим підкреслюється необхідність кримінально-правового забезпечення безпеки мореплавства та превентивне значення кримінального закону;

положення про визначення злочинів проти безпеки мореплавства як злочинів міжнародного характеру, з огляду на їх особливості, які полягають в тому, що вони: зачіпають інтереси різних країн; можуть скоюватись на території, яка не знаходиться під юрисдикцією будь-якої держави (відкрите море); можуть скоюватись громадянами різних держав та особами без громадянства; мають специфіку дії кримінального закону в просторі; стають кримінально караними діяннями лише після трансформації їх у внутрішньодержавне (національне) законодавство;

набуло подальшого розвитку:

дослідження сутності та специфіки правовідносин, що складаються у сфері забезпечення безпеки мореплавства, зокрема її кримінологічної складової. Обґрунтовується місце кримінально-правового забезпечення в системі кримінологічної безпеки мореплавства;

положення про детермінанти, що обумовлюють порушення безпеки мореплавства, а саме, лише поведінкою суб'єкта (суб'єктивний фактор), що взаємодіє з ситуацією і плавзасобом (об'єктивні фактори), можливість реалізації загрози перетворюється на дійсність;

пропозиції щодо удосконалення положень кримінального законодавства в частині декриміналізації ст. 285 Кримінального кодексу України (далі – КК України) та вдосконалення санкцій норм, передбачених ст.ст. 276, 284 КК України.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані:

у науково-дослідницькій сфері – як підґрунтя для подальших кримінологічних та кримінально-правових досліджень проблем забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства;

у навчально-методичній роботі – при викладанні курсів «Кримінологія», «Транспортне право», «Адміністративна та кримінальна відповідальність за транспортні правопорушення», спецкурсу «Транснаціональна злочинність»;

у правотворчій діяльності – для подальшого удосконалення підстав кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки мореплавства;

у правозастосуванні – для підвищення ефективності практики попередження порушення правил безпеки мореплавства морськими адміністраціями та правильності практики застосування ст.ст. 243, 244, 276, 277, 284, 285 КК України правоохоронними органами;

у правовиховній сфері – як засіб підвищення рівня правової культури і правової свідомості працівників морського транспорту і правоохоронних органів.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано на основі особистих досліджень автора, всі сформульовані в ньому положення і висновки обґрунтовано автором особисто. У науковій статті «Причины и условия совершения преступлений против безопасности мореплавания» (Н.А. Федчун, А.О. Балобанов) автором особисто запропоновано визначення основних факторів, що впливають на безпеку мореплавства; у науковій статті «Морской терроризм как фактор, нарушающий безопасность мореплавания» (Н.А. Федчун, А.О. Балобанов) автором особисто запропоновано визначення тероризму як фактора, що порушує безпеку мореплавства; у науковій статті «Роль конкретной ситуации у вчиненні злочинів проти безпеки мореплавства» (Н.О. Федчун, О.О. Балобанов) автором особисто визначено роль ситуативних чинників у механізмі злочинних посягань на безпеку мореплавства; у тезах доповіді «Кримінологічні основи убезпечення мореплавства» (Н.О. Федчун, О.О. Балобанов) автором особисто запропоновано визначення криміногенних факторів, що впливають на стан захищеності мореплавства.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію обговорено та схвалено на засіданні кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні положення та висновки дослідження доповідалися й обговорювалися на шістнадцяти науково-практичних конференціях, зокрема на: Міжнародній науково-практичній конференції «Механізм кримінально-правового впливу: український та зарубіжний досвід» (м. Одеса, 2 – 3 квітня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правової системи України» (м. Київ, 28 жовтня 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми юридичної науки очима молодих учених» (м. Донецьк, 25 лютого 2011 р.); Turkey-Ukraine Comparative Criminal Law Symposium (15 – 17 March 2011, Istanbul/Turkey);

щорічній конференції асоціації морського права «Актуальні питання правового регулювання боротьби з піратством та актами озброєного пограбування морських суден та нападів на моряків» (м. Москва, Російська Федерація, 19 – 20 квітня 2011 р.); Всеукраїнській конференції науковців та практиків «Теоретико-практичні механізми розбудови правової держави» (м. Львів, 23 – 24 вересня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародне морське право: історія, сучасність, перспективи розвитку» (м. Одеса, 8 – 9 грудня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правова і кримінологічна культура в механізмі протидії злочинності» (м. Одеса, 1 – 2 жовтня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Морське право: історія, сучасність та перспективи розвитку» (м. Одеса, 26 листопада 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Морське піратство: соціальні, економічні та правові питання» (м. Одеса, 28 листопада 2013 р.) та ін.

Публікації. Основні теоретичні положення, висновки і рекомендації дисертації викладено у 23 наукових працях, у тому числі 6 наукових статтях у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 3 статтях, опублікованих у зарубіжних виданнях.

Структура дисертації обумовлена метою дослідження і складається зі вступу, 3 розділів, які містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг дисертації становить 237 сторінок, із них основного тексту – 204 сторінки. Список використаних джерел налічує 277 найменувань і становить 26 сторінок, додатки – 6 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У Вступі обґрунтовуються актуальність теми дослідження, ступінь її наукової розробленості, вказується на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються об'єкт, предмет, мета, завдання та методи дослідження, практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

Перший розділ «Кримінологічна безпека мореплавства» складається з трьох підрозділів і присвячений визначенню сутності кримінологічної безпеки в контексті безпеки мореплавства та захищеності особи, суспільства та держави.

У підрозділі 1.1. *«Сутність кримінологічної безпеки у контексті безпеки мореплавства та захищеності особи, суспільства та держави»* досліджуються сучасні наукові погляди щодо змісту концепції кримінологічної безпеки, проблеми визначення кола відносин, якими охоплюється поняття безпеки мореплавства, визначається сутність кримінологічної безпеки мореплавства та її зміст.

Обґрунтовано положення про те, що кримінологічна безпека мореплавства є складовою громадської безпеки, яка, в свою чергу, є

елементом національної безпеки. У більш широкому сенсі вона є складовою міжнародної безпеки світового морегосподарського комплексу або міжнародної безпеки мореплавства, включаючи безпеку людей, судна, вантажів, екологічну безпеку, безпеку об'єктів інфраструктури (портів, морських транспортних шляхів, транспортних коридорів).

Встановлено, що основним змістом кримінологічної безпеки мореплавства є недопущення виникнення та реалізації загроз кримінально-правового характеру об'єктам безпеки мореплавства, що безпосередньо впливає на захищеність законних прав та інтересів особи, суспільства, держави.

У підрозділі 1.2. «Фактори, що впливають на стан захищеності мореплавства» розглядаються основні чинники, що справляють негативний вплив на безпеку мореплавства, зокрема її кримінологічну складову; визначається місце та роль «людського фактору» у системі детермінант, що обумовлюють порушення правил безпеки мореплавства.

Аналіз системи факторів, що впливають на стан захищеності мореплавства, зводиться до вивчення двох основних компонентів: суб'єктивного (поведінка особи, що порушила правила безпеки мореплавства і особливості її особистості) і об'єктивного (плавзасіб і ситуація). Необхідно зазначити, що причини порушень правил безпеки мореплавства кореняться в суперечності між двома цими сторонами, тобто полягають у невідповідності особистості (або її поведінки) вимогам ситуації або технічного стану плавзасобу.

За даними дослідження встановлено, що більше половини аварій спричинено «людським фактором» (суб'єктивні фактори), 15% аварій детерміновано ситуацією (непереборним стихійним лихом, так званими «небезпеками моря») і тільки 10-15 % аварій пов'язані з конструктивними недоліками та прихованими дефектами суден (об'єктивні фактори), що в більшості випадків спричинені недоліками в технічному обслуговуванні.

Підрозділ 1.3. «Кримінологічні особливості осіб, які порушують правила безпеки мореплавства» присвячений дослідженню кримінологічно значимих особливостей осіб, які порушили правила безпеки мореплавства.

Дослідженнями встановлено, що серед злочинів проти безпеки мореплавства необережні злочини становлять абсолютну більшість, що саме і впливає на кримінологічні особливості осіб, які порушують правила безпеки мореплавства.

На основі проведеного дослідження встановлено, що 100% осіб, які порушили правила безпеки мореплавства, становили чоловіки, в основному віком від 31 до 40 років (52,8%); 55,5% мають вищу освіту. 65,6% осіб, які порушили правила безпеки мореплавства, характеризувалися на роботі позитивно; 20,5% – частково позитивно; 13,9% осіб мали нарікання. Дисциплінарні стягнення мали 46,1% осіб; 8,1% осіб притягувалися до адміністративної відповідальності. Асоціальні форми установки осіб, що порушують правила безпеки мореплавства, відрізняються більшою парціальністю, короткочасністю і ситуативністю, а також тісним зв'язком з

дефектами у сфері їх правосвідомості. Дефекти правосвідомості осіб, які порушують правила безпеки мореплавства, виражаються в основному в недосконалому знанні правил безпеки руху та експлуатації морського транспорту або у свідомому ігноруванні вимог цих правил, або в невмінні керуватися ними у певних ситуаціях.

Робиться висновок про те, що психофізіологічний відбір, перманентне навчання та удосконалення кваліфікації можуть дозволити знизити аварійність через людський фактор на 20-25%.

Другий розділ «Загрози кримінологічній безпеці мореплавства та засоби їх нейтралізації» складається з трьох підрозділів та присвячений аналізу діючої системи забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства та можливостям її вдосконалення в аспекті нейтралізації загроз кримінологічній безпеці мореплавства.

У підрозділі 2.1. «Загрози кримінологічній безпеці мореплавства як об'єкт запобіжного впливу» досліджується сутність та зміст загроз кримінологічній безпеці мореплавства, здійснюється їх класифікація.

У роботі підкреслюється, що більшість загроз безпеці мореплавства має реальний характер. Крім загроз, спричинених природними стихіями, решта є результатом людської діяльності, а в аспекті кримінологічної безпеки мореплавства – результатом впливу «людського фактору». Адже негативний вплив загроз природного походження можна зменшити за умови сумлінного виконання правил судноводіння, спеціально передбачених з урахуванням «небезпек моря».

Основними загрозами кримінологічній безпеці мореплавства є: злочинне порушення правил експлуатації та безпеки руху морських суден; пошкодження морських шляхів сполучення і транспортних засобів; ненадання допомоги суднам та людям, які терплять лихо на морі; неінформування про факти аварії, їх обставини, в т.ч. неповідомлення відомостей про судно при зіткненні з іншим об'єктом; злочинне забруднення моря; порушення законодавства про континентальний шельф України.

Підрозділ 2.2. «Напрями забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства» представлений дослідженням загальних заходів, що реалізуються міжнародними морськими організаціями, державними органами морської адміністрації та правоохоронними органами у сфері забезпечення безпеки мореплавства, в тому числі її кримінологічної складової.

Побудова дієвої системи забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства вимагає від державних органів України чіткого визначення державної політики у цій сфері, а саме реагування на динамічні зміни, що відбуваються у світі щодо забезпечення безпеки мореплавства, використання міжнародного досвіду. Заходи забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства з боку правоохоронних органів мають знайти місце та застосовуватись у взаємодії з іншими заходами організаційно-технічного, адміністративного характеру, а отже й складати єдиний комплексний напрям забезпечення безпеки мореплавства. Вибір конкретних засобів і шляхів забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства обумовлюється

своєчасним вжиттям заходів, адекватних характеру і масштабам реальних та потенційних кримінально-правових загроз безпеці.

Встановлено, що стандарти якості системи кримінологічної безпеки мореплавства визначаються стабільністю стану захищеності особи, морського транспорту, моря.

У підрозділі 2.3. *«Кримінально-правове забезпечення в системі кримінологічної безпеки мореплавства»* визначається місце та ефективність кримінально-правових засобів забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства.

Виходячи з того, що злочини, що посягають на стан захищеності мореплавства, зачіпають інтереси різних країн, можуть скоюватись на території, яка не знаходиться під юрисдикцією будь-якої держави (відкрите море), можуть скоюватись громадянами різних держав та особами без громадянства, мають специфіку дії кримінального закону в просторі, зроблено висновок про їх міжнародно-правовий характер.

Визнаючи громадську безпеку більш широким поняттям, ніж безпека руху та експлуатації морського транспорту та екологічна безпека, обґрунтовано позицію щодо визнання останніх видовими об'єктами, а громадської безпеки – родовим.

Запропоновано наступну систему злочинів, що посягають на безпеку мореплавства:

1. Злочини у сфері охорони безпеки функціонування (руху або експлуатації) морських транспортних засобів (ст.ст. 276, 277 КК України);

2. Злочини у сфері охорони людського життя на морі (ст.ст. 284, 285 КК України);

3. Злочини у сфері охорони навколишнього морського середовища, раціонального використання ресурсів Світового океану (ст.ст. 243, 244 КК України).

Третій розділ *«Кримінально-правові засоби забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства»* представлений спеціальним кримінально-правовим дослідженням засобів забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства.

У підрозділі 3.1. *«Кримінально-правові засоби забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства у сфері охорони безпеки функціонування (руху та експлуатації) морських транспортних засобів»* здійснюється дослідження об'єктивних та суб'єктивних ознак складів злочинів, пов'язаних із порушенням безпеки руху та експлуатації морських транспортних засобів (ст.ст. 276, 277 КК України).

Обґрунтовано, що основним безпосереднім об'єктом порушення правил безпеки руху та експлуатації морського транспорту визначається безпека руху морського транспорту в сфері міжнародного мореплавства, належна експлуатація та ремонт водних транспортних засобів, засобів сигналізації та зв'язку, а при пошкодженні шляхів сполучення і транспортних засобів – безпека використання шляхів сполучення і транспортних засобів.

Системний аналіз об'єктивної сторони злочинів, передбачених ст.ст. 276, 277 КК України, дозволяє зробити висновок, що вони характеризуються

поєднанням зовнішньої обстановки (складні гідрометеорологічні умови, відсутність навігаційного обладнання тощо) і особливостей транспортного засобу (технічний стан, ступінь справності механізмів, слабка енергоозброєність, велика інерційність і т.п.), що призводить до створення реальної небезпеки настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді аварії судна; небезпеки для життя людей чи небезпеки настання інших тяжких наслідків.

На основі дослідження виявлено, що значна кількість злочинів, що посягають на безпеку мореплавства, може бути вчинена лише спеціальним суб'єктом – особами, які досягли 18-річного віку і зараховані на службу в систему міністерств, відомств, підприємств, установ або організацій, що використовують флот, призначені на посади, безпосередньо пов'язані з судноводінням або технічною експлуатацією суден та інших плавзасобів (ст. 276 КК України). В свою чергу, суб'єктом злочину за ст. 277 КК України може бути будь-яка осудна особа, що досягла 14-річного віку.

Дослідження санкції норми, передбаченої ст. 276 КК України, призводить до висновку щодо неможливості призначення відповідним суб'єктам покарання у вигляді виправних робіт, а отже й недоцільності передбачення цього виду покарання у санкції зазначеної норми.

У підрозділі 3.2. *«Кримінально-правові засоби забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства у сфері охорони людського життя на морі»* розглядається система кримінально-правових норм, пов'язаних з ненаданням допомоги на морі, яка складається з трьох взаємопов'язаних положень: 1) ненадання допомоги капітаном судна зустрінутим у морі або на іншому водному шляху особам, що зазнали лиха (ст. 284 КК України), 2) ненадання допомоги капітаном судна у разі зіткнення з іншим судном, його екіпажу і його пасажиром (ст. 284 КК України), 3) неповідомлення капітаном судна іншому судну, що зіткнулося з ним у морі, назви і порту приписки свого судна, місця свого відправлення та призначення (ст. 285 КК України).

В аналізованих складах злочинів у якості додаткових об'єктів можна визнати відносини, пов'язані з охороною особи та власності. Спричинення шкоди життю, здоров'ю людини, майну, тобто підвищена суспільна небезпека посягання, передбаченого ст. 284 КК України, обумовила визнання досліджуваного складу злочину формальним.

При дослідженні суб'єкта зазначених злочинів визначено, що ним можуть бути тільки капітани суден, при цьому має значення в даному випадку не тільки займана посада, але й фактичне виконання обов'язків.

Криміналізація бездіяльності капітана, що проявляється в неповідомленні іншому судну даних про своє судно в екстремальних умовах мореплавства, ускладнених фактом зіткнення, є зайвою у зв'язку з відсутністю необхідного характеру суспільної небезпечності, тому виявляється доцільною декриміналізація відповідного діяння (ст. 285 КК України).

У підрозділі 3.3. *«Кримінально-правові засоби забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства у сфері охорони навколишнього морського середовища»* здійснюється дослідження об'єктивних та

суб'єктивних ознак складів злочинів, пов'язаних з заподіянням шкоди навколишньому природному середовищу при експлуатації морських транспортних засобів (ст.ст. 243, 244 КК України).

В цілому безпосереднім об'єктом досліджуваних злочинів виступають суспільні відносини щодо забезпечення екологічної безпеки конкретної частини морського простору та континентального шельфу прибережної країни. Їх додатковим об'єктом можуть бути життя і здоров'я людини, власність та інші блага.

Встановлено, що суб'єкт злочину у частині першій та частині другій ст. 243 КК України є спеціальним – це особи, які зобов'язані дотримуватись відповідних правил (зокрема, капітани та інші службові особи морських суден, інших споруд і засобів, що знаходяться в морі); суб'єктами злочину за частиною третьою ст. 243 КК України є спеціально уповноважені на інформування належних адресатів особи морських і повітряних суден, інших засобів і споруд, що знаходяться в морі.

Дослідження суб'єкту злочинів, передбачених ст. 244 КК України, дозволяє зробити висновок про його особливості: за частиною першою ст. 244 КК України встановлюється відповідальність спеціального суб'єкта – особи, відповідальної за експлуатацію технологічних установок або інших джерел небезпеки, а за частиною другою ст. 244 КК України – іноземців.

ВИСНОВКИ

До основних результатів дисертаційного дослідження слід віднести наступні положення:

1. Кримінологічна безпека мореплавства – це досягнутий у результаті запобіжного впливу на суспільно-небезпечні прояви та їх криміногенні фактори стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави в процесі експлуатації морських суден та інфраструктури морського транспорту. Основним змістом кримінологічної безпеки мореплавства є недопущення виникнення та реалізації загроз кримінально-правового характеру об'єктам мореплавства, що безпосередньо впливає на захищеність законних прав та інтересів особи, суспільства, держави.

2. Аналіз системи факторів, що впливають на стан захищеності мореплавства, зводиться до вивчення двох основних компонентів: суб'єктивного (поведінка особи, що порушує правила безпеки мореплавства і особливості його особистості) і об'єктивного (технічний стан судна або об'єкта морської транспортної інфраструктури та ситуація на морі). Найчастіше причини порушень правил безпеки мореплавства полягають у невідповідності особистості (або її поведінки) вимогам ситуації (або технічного стану плавзасоба).

3. Загроза кримінологічній безпеці мореплавства являє собою сукупність злочинних проявів та криміногенних факторів, що створюють реальну і потенційну небезпеку (виклик, ризик) настання суспільно-небезпечних наслідків у процесі експлуатації об'єктів морського транспортного

комплексу. Слід виходити з того, що існують не окремо взяті загрози і небезпеки, а має місце певна система небезпек і загроз безпеки.

Основними загрозами кримінологічній безпеці мореплавства, які створюють небезпеку для нормального функціонування об'єктів морського транспорту в морському середовищі, є: порушення правил експлуатації та безпеки руху морських суден; пошкодження морських шляхів сполучення і транспортних засобів; ненадання допомоги суднам та людям, які терплять лихо на морі; неінформування про факти аварії, їх обставин, в т.ч. неповідомлення відомостей про судно при зіткненні з іншим об'єктом; забруднення моря; порушення законодавства про континентальний шельф.

4. Враховуючи специфіку морської діяльності, визначаємо систему забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства як комплекс заходів, що реалізується суб'єктами системи, задля дотримання соціально прийнятного рівня безпеки на морі, а також фінансову, матеріальну та кадрову підтримку цих заходів. З іншого боку, забезпечення кримінологічної безпеки є складовою системи реалізації комплексу заходів, в яку включаються заходи організаційно-технічного, адміністративного, економічного характеру, що запроваджуються на міжнародному, регіональному та національному рівнях.

До об'єктів кримінологічної безпеки мореплавства, насамперед, необхідно віднести матеріальні об'єкти, що входять до морської транспортної системи, та нематеріальні об'єкти (законні права та свободи громадян, державні інтереси, відносини, що виникають у процесі моревикористання). Враховуючи особливий юридичний статус морського судна, саме судно визначається як спеціальний об'єкт кримінологічної безпеки мореплавства та її забезпечення.

Суб'єкти забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства можуть бути представлені таким чином: міжнародні організації, (ІМО, МОП); різноманітні наукові та проектні організації (BIMCO, FIATA); органи виконавчої влади України (Міністерство інфраструктури України, Українська морська та річна інспекція з безпеки судноплавства); правоохоронні органи; підприємства морського транспорту; особовий склад морського транспортного засобу (плавсклад).

Змістом процесу забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства визначено діяльність, спрямовану на захист прав, обов'язків і законних інтересів особи, суспільства й держави на морі від кримінально-правових загроз, а також на усвідомлення учасників «морських» правовідносин своєї захищеності, захист об'єктів морського транспорту та навколишнього середовища.

Основними напрямками забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства є: вдосконалення методики розробки стандартів та контролю їх дотримання; виявлення, оцінка, усунення або мінімізація суб'єктами забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства джерел кримінально-правових загроз, контроль за їх станом; прогнозування змін у стандартах кримінологічної безпеки мореплавства в залежності від тенденцій розвитку морського транспортного комплексу та вимог міжнародного морського

права; підготовка й супровід комплексних міжнародних, державних і галузевих цільових програм щодо забезпечення безпеки мореплавства; імплементація міжнародних і європейських норм та стандартів безпеки мореплавства в українське законодавство та організація їх виконання; створення, підтримання належної правової, ресурсної та матеріальної бази; створення через правову пропаганду в морській транспортній галузі морально-психологічних передумов для зміцнення кримінологічної безпеки мореплавства; організація взаємодії управлінських, правоохоронних і наглядових органів з метою недопущення, усунення кримінально-правових загроз; об'єднання та координація спрямованих зусиль міжнародних морських організацій, державних органів, громадських об'єднань і населення у справі розповсюдження інформації про стандарти, стан та заходи щодо забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства, удосконалення системи підготовки/підвищення кваліфікації моряків через підвищення рівня правової культури.

У справі забезпечення безпеки на морі особливе значення мають заходи правового характеру як найбільш дієві щодо загроз безпеці мореплавства, зокрема кримінологічній її складовій. Особливе місце посідає кримінально-правове забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства, яке полягає у впливі специфічними засобами на свідомість осіб з метою усунення суб'єктивних факторів скоєння злочинних діянь.

5. Безпеку мореплавства можна визначити в якості самостійного об'єкту кримінально-правової охорони, оскільки чинне кримінальне законодавство містить певну групу норм, що передбачають відповідальність за злочинні посягання на безпеку мореплавства. Законодавець не виділяє ці норми в самостійну групу, а розміщує їх у різних розділах Особливої частини Кримінального кодексу України, однак, незважаючи на це, їх можна розглядати в єдності.

Злочини у сфері охорони безпеки мореплавства можна визначити як передбачені кримінальним законом суспільно-небезпечні діяння (дії або бездіяльність), що посягають на встановлений законом або іншими нормативними актами порядок безпечного функціонування (руху або експлуатації) морських транспортних засобів або інших технічних пристроїв, охорони людського життя на морі та навколишнього морського середовища.

Родовим об'єктом злочинів, що аналізуються, є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки мореплавства та правоохоронюваних інтересів особи, безпеки експлуатації транспорту, екології (видовий об'єкт).

Особливістю злочинів, що посягають на безпеку мореплавства, є те, що шкода заподіюється при порушенні правил використання джерел підвищеної небезпеки в умовах «небезпек моря» та потерпілими є випадкові особи. Вказані злочини створюють загрозу невизначеному колу осіб, матеріальним засобам, об'єктам навколишнього морського середовища, до того ж шляхом порушення правил безпеки. Особливістю причинного зв'язку у розглядуваних злочинах є множинність «спричиняючих» факторів, їх

самостійність із точки зору наслідків. Тут порушення правил-застережень є лише одним із факторів, що викликає злочинний результат.

6. Міжнародна морська спільнота приділяє значну увагу питанням забезпечення безпеки мореплавства через міжнародно-правові акти, що закладають основи протидії злочинам проти безпеки мореплавства. Міжнародно-правові акти містять систему та визначені стандарти злочинів, що вимагають узгоджених дій держав щодо забезпечення безпеки мореплавства, при цьому, як правило, не визначають покарання, обмежуючись загальною рекомендацією стосовно його необхідності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Федчун Н.О. Визначення піратства як злочину, що посягає на безпеку мореплавства за нормами міжнародного права та національним законодавством / Н.О. Федчун // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / гол. ред. С.В. Ківалов; відп за вип. В.О. Туляков. – О.: Юридична література, 2010. – Вип. 55. – С.416-419.

2. Федчун Н.О. Щодо проблем визначення поняття «безпека мореплавства» в галузі захисту транспортної діяльності / Н.О. Федчун // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / гол. ред. С.В. Ківалов; відп за вип. В.М. Дрьомін. – О.: Юридична література, 2011. – Вип. 58. – С.162-166.

3. Федчун Н.О. Місце та роль кримінологічної безпеки мореплавства в системі міжнародної та національної безпеки / Н.О. Федчун // Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. – Вип.19. – Том 4. – Ужгород, 2012. – С.272-274.

4. Федчун Н.О. Поняття та система злочинів, що посягають на безпеку мореплавства / Н.О. Федчун // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Научный журнал. – Том 26 (65). №2-1. – Симферополь, 2013. – С.263-268.

5. Федчун Н.О. Кримінологічне вивчення безпеки мореплавства / Н.О. Федчун // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Юриспруденція». Зб. наук. праць. – Вип. 6-2. – Том 2. – Одеса, 2013. – С. 101-105.

6. Федчун Н.А. К вопросу об определении объекта преступлений, связанных с неоказанием помощи терпящим бедствие на море / Н.А. Федчун // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / гол. ред. С.В. Ківалов; відп за вип. В.М. Дрьомін. – О.: Юридична література, 2013. – Вип. 69. – С.162-166.

7. Федчун Н.О. Кримінологические особенности характеристики лиц, виновных в преступном нарушении правил безопасности движения и эксплуатации транспорта / Н.О. Федчун // Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9 жовтня 2009 р.). – Одеса: Фенікс, 2009. – С.267-269.

8. Федчун Н.А. Проблемы квалификации преступлений на водном транспорте / Н.А. Федчун // Правове життя сучасної України: тези доповідей міжнар. наук. конф. професор.-виклад. і аспірант. складу (м. Одеса, 21-22 травня 2010 р.) / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. Ю.М.Оборотов // Одеська національна юридична академія. – Одеса: Фенікс, 2010. – С.556-558.

9. Федчун Н.О. Щодо деяких правових засад міжнародної діяльності у сфері протидії правопорушенням, що посягають на безпеку мореплавства / Н.О. Федчун // Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 грудня 2010 р.). – О.: ЛДУВС, 2010. – С. 180-181.

10. Федчун Н.О. Міжнародні організації, що забезпечують протидію злочинності на морському транспорті / Н.О. Федчун // Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики: матер. II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 8 жовтня 2010 р.). – Т. 1. – Одеса, 2010. – с.314-316.

11. Федчун Н.А., Балобанов А.О. Причины и условия совершения преступлений против безопасности мореплавания / Н.А. Федчун, А.О. Балобанов // Ежегодник Морского права 2010 / отв. ред. А.Л. Колодкин. – М.: Университетская книга, 2011. – С. 26-33.

12. Fedchun N. The legal concept of piracy / N. Fedchun // Turkey-Ukraine Comparative Criminal Law Symposium (15-17 March 2011) / edit.Y. Unver. – Istanbul, 2011. – pp. 227-232.

13. Федчун Н.О. Екологічна безпека як один із кримінологічних чинників безпеки мореплавства / Н.О. Федчун / Теоретико-практичні механізми розбудови правової держави: матер. всеукр. конф. наук. та практ. (м. Львів, 23-24 вересня 2011 р.) – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2011. – С.89-91.

14. Федчун Н.А., Балобанов А.О. Морской терроризм как фактор, нарушающий безопасность мореплавания / Н.А. Федчун, А.О. Балобанов // Актуальные вопросы правового регулирования борьбы с пиратством и актами вооруженного разбоя морских судов : сб. ст. / отв. ред. В. Медников. – М.: Морские вести России, 2012. – С. 13-17.

15. Федчун Н.О. Питання кримінальної юрисдикції при вчиненні дій, пов'язаних з піратством / Н.О. Федчун // Актуальні проблеми юридичної науки очима молодих учених: матер. всеукр. наук.-практ. конф. (25 лютого 2011 р.) – Донецьк: ООО «Цифровая типография», 2011. – Ч.II. – С. 21-24.

16. Федчун Н.О. Уголовно-правовые основы обеспечения безопасности на море / Н.О. Федчун // Правове життя сучасної України: матер. міжнар. наук. конф. професор.-виклад. складу (м. Одеса, 20-21 травня 2011 р.) / відп. ред. В.М. Дрьомін // Національний університет «Одеська юридична академія». – О.: Фенікс, 2011. – Т.2. – С.282-284.

17. Федчун Н.О. Загрози, що впливають на стан безпеки мореплавства / Н.О. Федчун // Морське право: актуальні питання теорії та практики: зб.наук.праць ОНМА. — О.: ОНМА, 2012. – Вип. 6. – С. 91-94.

18. Федчун Н.О. Поняття та сутність кримінологічної безпеки на морському транспорті / Н.О. Федчун // Теоретичні та практичні проблеми

забезпечення сталого розвитку державності та права: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.). – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 278-280.

19. Федчун Н.О., Балобанов О.О. Кримінологічні основи убезпечення мореплавства / Н.О. Федчун, О.О. Балобанов // Проблеми правопорушень у транспортній сфері: науково-практичний аспект: матер. всеукр. наук.-практ. круглого столу (м. Одеса, 26 грудня 2012 р.). – О.: ОНМУ, 2013. – С.36-39.

20. Федчун Н.О. Основні напрямки запобігання злочинам, що посягають на безпеку мореплавства / Н.О. Федчун // Правова і кримінологічна культура в механізмі протидії злочинності: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 1 – 2 жовтня 2012 р.) / відп. за випуск В.М. Дрьомін. – О.: Фенікс, 2013. – С. 141-146.

21. Федчун Н.О. Суб'єкти забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства / Н.О. Федчун // Правове життя сучасної України: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2013 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О.: Фенікс, 2013. – С.404-406.

22. Федчун Н.О., Балобанов О.О. Роль конкретної ситуації у вчиненні злочинів проти безпеки мореплавства / Н.О. Федчун, О.О. Балобанов // Морське право: актуальні проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – О.: Фенікс, 2013. – Вип. 7. – С. 30-40.

23. Федчун Н.О. Безпека судноплавства як вимога глобалізації логістичних процесів / Н.О. Федчун // Проблемы развития транспортной логистики: тезисы докладов V междунар. науч.-практ. конф. (Одесса – Галац – Варна – Аспровальта, 21-29 сентября 2013 г.). – О.: ОНМУ, 2013. – С. 59-63.

АНОТАЦІЯ

Федчун Н.О. Кримінологічна безпека мореплавства та кримінально-правові засоби її забезпечення. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2014.

Дисертація є першим в Україні спеціальним комплексним дослідженням питань кримінологічної безпеки в морській сфері, що потребує перегляду значення впливу та ролі людського фактору в механізмі виникнення і реалізації загроз безпеки мореплавства, зокрема її кримінологічній складовій, а отже й ефективності кримінально-правових засобів її забезпечення.

Досліджено сутність кримінологічної безпеки мореплавства у контексті загальної безпеки мореплавства, визначені загрози кримінологічній безпеці мореплавства та засоби їх нейтралізації, з'ясовані проблемні питання теорії та практики застосування кримінально-правових засобів убезпечення мореплавства.

Ключові слова: кримінологічна безпека мореплавства, стан захищеності, людський фактор, загрози кримінально-правового характеру, норми кримінального права, кримінально-правові засоби.

АННОТАЦИЯ

Федчун Н.А. Криминологическая безопасность мореплавания и уголовно-правовые средства её обеспечения. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2014.

Диссертация является первым в Украине специальным комплексным исследованием криминологической безопасности мореплавания и ее содержания, значения влияния и роли человеческого фактора в механизме возникновения и реализации угроз безопасности мореплавания, в частности ее криминологической составляющей, эффективности уголовно-правовых средств ее обеспечения.

Проанализирована сущность криминологической безопасности мореплавания в контексте общей безопасности мореплавания, определены угрозы криминологической безопасности мореплавания и средства их нейтрализации, выделены проблемные вопросы теории и практики применения уголовно-правовых средств обеспечения криминологической безопасности мореплавания и предложены пути их решения.

Установлено, что криминологическая безопасность мореплавания – это достигнутое в результате предупредительного воздействия на общественно опасные проявления и их криминогенные факторы состояние защищенности жизненно важных интересов личности, общества и государства в процессе эксплуатации морских судов и инфраструктуры морского транспорта. Основным содержанием криминологической безопасности мореплавания является недопущение возникновения и реализации угроз уголовно-правового характера объектам мореплавания, что непосредственно влияет на защищенность законных прав и интересов личности, общества, государства.

Только поведением субъекта (субъективный фактор), который взаимодействует с ситуацией и судном (объективный фактор), возможность реализации угрозы, что приводит к общественно-опасным последствиям, реализуется в действительности.

Угроза криминологической безопасности мореплавания представляет собой совокупность преступных проявлений и криминогенных факторов, создающих реальную и потенциальную опасность (вызов, риск) наступления общественно опасных последствий в процессе эксплуатации объектов морского транспортного комплекса.

Основными угрозами криминологической безопасности мореплавания являются: преступное нарушение правил эксплуатации и безопасности движения морских судов, повреждение морских путей сообщения и

транспортных средств; неоказание помощи судам и людям, терпящим бедствие на море; несообщение о фактах аварии, их обстоятельств, в т.ч. несообщение сведений о судне при столкновении с другим объектом; преступное загрязнение моря; нарушение законодательства о континентальном шельфе.

В деле обеспечения криминологической безопасности мореплавания особое значение имеют меры правового характера как наиболее действенные относительно угроз безопасности мореплавания, в частности криминологической ее составляющей. Среди этих мер особое место занимает уголовно-правовое обеспечение криминологической безопасности мореплавания, которое заключается в воздействии специфическими средствами на сознание людей с целью устранения так называемых субъективных факторов совершения преступных деяний. Специфика системы уголовно-правового обеспечения криминологической безопасности мореплавания требует ее специального уголовно-правового исследования.

Особенности практики морских администраций и правоохранительных органов в сфере противодействия преступлениям, посягающим на безопасность мореплавания, усиливают актуальность вопросов, связанных с уголовно-правовым обеспечением безопасности мореплавания. Такие уголовно-правовые средства играют роль стабилизатора общественных отношений, возникающих в условиях мореплавания, и способствуют предупреждению негативных явлений в указанной сфере.

Ключевые слова: криминологическая безопасность мореплавания, состояние защищенности, человеческий фактор, угрозы уголовно-правового характера, нормы уголовного права, уголовно-правовые средства.

SUMMARY

Fedchun N.O. Criminological maritime safety and criminal legal remedies of its ensuring. – Thesis.

Dissertation for Candidate of Law Degree, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2014.

The dissertation is the first complex specific research of criminological maritime safety essence, meaning and the role of human factors in the mechanism of occurrence and realization of maritime safety threats, including its criminological component, the effectiveness of criminal legal remedies of its ensuring.

The analysis of the nature of criminological maritime safety in the context of the general maritime safety, identification the criminological maritime safety threats and methods of their neutralization, clarification of the problem concerning the theory and practice of using criminal legal remedies in criminological maritime safety ensuring are conducted.

Keywords: Criminological maritime safety, safety state, the human factor, the criminal threat, the rules of criminal law, criminal-legal remedies.